

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора педагогічних наук, професора
МІРОШНІЧЕНКО Валентини Іванівни
на дисертацію **ДІДЕНКА Ростислава Олександровича** на тему
«Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. У сучасних умовах російської агресії проти України, інформаційних війн, цифровізації дипломатії та зростання ролі публічної комунікації особливої ваги набуває здатність фахівців міжнародних відносин ефективно здійснювати стратегічні комунікації на національному й міжнародному рівнях. Ця проблема є особливо значущою в умовах необхідності протидії дезінформації, формування позитивного міжнародного іміджу держави та посилення взаємодії з міжнародними партнерами. Сучасний фахівець у сфері міжнародних відносин має застосовувати не лише дипломатичні та аналітичні знання, а й компетентності у сфері стратегічного планування комунікацій, кризової взаємодії, медіаграмотності, інформаційної безпеки та міжкультурної комунікації.

Водночас у системі вищої освіти недостатньо розроблено теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин саме до роботи в системі стратегічних комунікацій, що зумовлює потребу в удосконаленні змісту, форм і методів професійної підготовки відповідно до сучасних міжнародних стандартів та потреб держави. У цьому контексті актуальність теми дослідження є беззаперечною.

Свідченням фундаментальності роботи є її зв'язок із основними тематичним планом науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (номер державної реєстрації 0125U003711).

2. Найсуттєвіші наукові результати, що містяться в дисертації.

До найбільш значущих наукових результатів Діденка Ростислава Олександровича відносимо: визначення сутності поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», його структуру й особливості змісту; визначення критеріїв, показників, характеристика рівнів та з'ясування стану професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; обґрунтування та експериментальна перевірка результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; розроблення методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

3. Нові факти, одержані здобувачем. У дисертації Діденка Ростислава Олександровича *вперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз); визначено сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» (комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у

системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні);

Удосконалено діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій завдяки використанню критеріїв (пізнавального, функціонального, професійно-психологічного та аксіологічного), відповідних їм показників і характеристики рівнів (низького, середнього, високого та експертного);

подальшого розвитку набули положення про зміст і структуру професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як єдності когнітивного, діяльнісного, професійно-особистісного і ціннісного компонентів та особливості її формування, визначення сутності поняття «система стратегічних комунікацій» (комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Не викликає заперечень обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційного дослідження, які опираються на новітні досягнення в галузі психолого-педагогічної науки, застосування організаційно-методичних засад підготовки фахівців. Новизну і вірогідність обґрунтованих положень і висновків дисертації забезпечено використанням комплексу методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом достатнього обсягу науково-педагогічних джерел,

законодавчої бази, позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації в освітній процес і наукову діяльність ЗВО України. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертанта у науково-практичних конференціях. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновки дисертації є повними та логічними.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Наукові здобутки Діденка Ростислава Олександровича складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в:

– розробленні та впровадженні в систему професійної підготовки методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

– розробленні проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері стратегічних комунікацій для використання під час викладання навчальних дисциплін «Інтеграційні/дезінтеграційні процеси та світова політика», «Ділові переговори та конфліктологія в міжнародних відносинах».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (акт № 735-У від 28.02.2025 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт № 307 від 02.06.2025 р.), Хмельницького національного університету (акт № 67-01-48 від 13.01.2026 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 0157 від 19.01.2026 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Ознайомлення з текстом дисертації дає змогу констатувати, що одержані результати дослідження можуть бути використані в системі

професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, а також за умов адаптації розроблених матеріалів – для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (240 найменувань, із них 43 – іноземною мовою), 19 додатків. Загальний обсяг роботи становить 292 сторінки, із них основного тексту – 185 сторінок. Дисертація ілюстрована 17 рисунками, 14 таблицями.

У першому розділі «Теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» розкрито сутність і зміст базових понять дослідження.

Імпонує трактування дисертантом стратегічних комунікацій як скоординованого і належного використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави. Також – системи стратегічних комунікацій як комплексного підходу до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями.

Позитивним є визначення сутності поняття професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як комплексної характеристики, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та

впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні.

Заслуговує на увагу виокремлення таких компонентів у структурі феномену «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», як когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний компоненти.

У другому розділі «Науково-методичні засади підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» дисертантом було обґрунтовано методику виконання дослідження; визначено критерії сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій: пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій), функціональний (діялісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій), професійно-психологічний (професійно-особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності) та аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця). Кожний критерій дисертант детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість.

На констатувальному етапі експериментального дослідження Ростиславом Олександровичем було здійснено аналіз стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Отримані результати підтвердили необхідність посилення педагогічного впливу на розвиток усіх компонентів професійної готовності студентів, зокрема шляхом удосконалення освітніх

програм, упровадження інтерактивних методів навчання і формування практичних навичок.

До переваг дослідження відносимо обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій:

– створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій;

– організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності;

– інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання;

– формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях;

– задіявання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

У третьому розділі «Організація і результати формувального етапу експерименту» представлено зміст, методику і результати формувального етапу експерименту;

Цікавим є представлений дослідником матеріал щодо створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій. Для цього дисертантом запропоновано використання таких форм організації навчальної діяльності: інтерактивні лекції з мультимедійною підтримкою; практичні заняття з використанням цифрових платформ для моделювання міжнародних комунікаційних процесів; онлайн-курси та відеолекції від провідних фахівців; вебінари, дискусійні платформи та форуми для обміну думками; самостійна дослідницька діяльність у цифровому середовищі.

Результати експериментально-дослідної роботи продемонстрували результативність упровадження в освітній процес закладу вищої освіти педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, що підтверджується збільшенням частки студентів, рівень сформованості компонентів досліджуваної властивості яких характеризується як високий та експертний.

Як позитив варто відмітити розроблення методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, що створюють цілісну модель професійної підготовки, яка відповідає актуальним викликам і потребам міжнародного інформаційного середовища.

Загальні висновки структуровані, відповідають сформульованим завданням, змісту роботи та впливають з її основних положень, чим доводиться, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано. Чітко прописано особистий внесок здобувача.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Попри загальну позитивну оцінку дисертації Діденка Ростислава Олександровича вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження і побажання:

1. У розділі 1 вважаємо доречним було б розкрити, як впливає на підготовку майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій мотивація студентів до саморозвитку у сфері стратегічних комунікацій та медіаграмотності.

2. Для покращення візуального сприйняття проблеми дослідження дисертанту бажано розробити модель підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

3. З огляду на те, що робота майбутніх фахівців міжнародних відносин в системі стратегічних комунікацій передбачає їхній вплив на особистість, її мотиваційно-ціннісну сферу, вважаємо, доречно було б зосередити більше уваги на психологічному аспекті підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, урахувати цю думку під час обґрунтування запропонованих

педагогічних умов (підрозділ 2.4), тим більше, що на с. 74 згадуються знання психологічних аспектів комунікацій, а одним із критеріїв сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій визначено професійно-психологічний.

4. На с.194 дисертації здобувачем слушно згадується принцип міждисциплінарності що передбачає інтеграцію знань із різних галузей – міжнародних відносин, політології, психології, журналістики, кібербезпеки. Такий підхід допомагає сформувати у студентів – майбутніх фахівців міжнародних відносин цілісне розуміння стратегічних комунікацій та їхнього впливу на міжнародні процеси. Вважаємо теоретична та практична значущість роботи виграла б, якби дисертант детальніше розкрив потенціал цього підходу для формування досліджуваного явища.

5. Варто було б більше звернути уваги на формування іншомовної професійної комунікативної компетентності у сфері стратегічних комунікацій.

Висловлені зауваження та рекомендації не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Діденка Р.О. і можуть бути приводом для наукової дискусії.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення та результати за темою дисертації опубліковано у 15 наукових працях, із них 5 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 9 публікацій – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

10. Висновок. Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Діденка Р. О. «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики.

Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства науки і освіти України № 759 від 31 травня 2019 року), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.(зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), а її автор Діденко Ростислав Олександрович заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент:

професор кафедри педагогіки

Національного університету біоресурсів

і природокористування України

доктор педагогічних наук,

професор

Валентина МІРОШНІЧЕНКО

